

τὰ νεῦρα μας δὲν ἐτινάχθησαν ὅσο περιμέναμε ; Δὲ ξέρω νὰ τὸ πῶ. Μιὰ ἀμφιβολία μας ἔμεινε, μιὰ δυσθυμία καὶ τὸ αἶσθημα τοῦτο ἔκαμε νὰ μὴ χροκροτηθῇ τὸ ἔργο ὅσο ἔπρεπε.

Ψυχραιμότερος τώρα ξηγῶ τὴ δυσθυμία μου ἐκείνη μὲ δύο λογιῶν ἐπιχειρήματα.

Ἴσως νὰ ὑπάρχουνε λάθη στὴ σκηνικὴ—καὶ τὸ ἔργο νὰ μὴν εἶναι μαστορεμένο ὅσο χρειάζοτανε. Ἴσως ὁ τύπος τῆς Μαρίας νὰ μὴν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν στο τέλος πολὺ ἀδιάφορος στὶς καταστροφές πού ἡ παρουσία τῆς σπέρει καθὼς καὶ στὰ δικά τῆς τὰ δυστυχήματα. Ἴσως ἂν ἡ Μαρία ἐφώναζε στὸ τέλος τὴ λαχτάρᾳ τῆς, ἐπαναστατοῦσε γιὰ τὰ τόσα ἀδικήματα καὶ πέθανε μὲ μιὰ φωνὴ ἀνθρώπινη, μὲ πόνο καὶ μὲ ἀδημονία, νὰ βρισκαίμε περσότερη συγκίνηση, γιὰτὶ κατὶ τέτοιο περιμέναμε. Δὲ μας φαίνεται ἂν θρώπινο μιὰ κόρη νὰ δῇ τὸν ποθητὸ τῆς καρδιάς τῆς ξαπλωμένο νεκρὸ στὰ πόδια τῆς καὶ ἕνα χωριὸ ἂν λάκαιρο νὰ τὴ βρίζῃ καὶ νὰ τὴν κυνηγᾷ, —χωρὶς νὰ πάρῃ φόβο, νὰ βγῇ ἀπὸ τὸ ὄνειρό τῆς, νὰ φωνάζῃ νὰ σπαράξῃ, νὰ βρίσῃ, νὰ πελπιστῇ, καὶ στὸ ὕστερο ξετρελαμένη, νὰ σκοτωθῇ.

Ὁ θάνατος τῆς Μαρίας ἔρχεται πολὺ προμελετημένος, πολὺ ἤτυχος καὶ μὴ φαίνεται ἀφύσικος καὶ ἀδικός ὅσο ἰδανικός κ. ἂ. εἶναι.

Ἐνα ἄλλο λόγο πού μπορεῖ κανεὶς νὰ βάλῃ ἐμπρὸς γιὰ νὰ ξηγήσῃ τοῦ κοινῶ τὴν σκετικὴ ἀπαγοήτευση, εἶναι ἴσως καὶ ὁ ἀκόλουθος.

Μερικοὶ ἀπὸ μας ἀκολουθήσαμε τὸ ἔργο μαγεμένοι μὲ τὰ χρυσοῦ λόγια του, μὲ τίς τορνεμένες φράσεις του κ' ἐψίλναμε στὴν καρδιά μας μέσα τὸν αἰώνιο ὕμνο στὸν ἔρωτα—καὶ ὄντας ἤρθε τὸ τέλος—τὸ τέλος τὸ ἤρεμο, τὸ ἀδικό, τὸ προμελετημένο, ἐμείναμε λιγὸψυχοί, βλέποντας τέτοια ὁμορφὰ αἰσθημάτων νὰ τελειοῦν τόσα ἀσχημα χωρὶς καμμιά ἱκανοποίηση.

Στὸ θέατρο εἴμαστε πάντα παιδιὰ καὶ θέλουμα καλὰ καὶ ὄνειρο ὁ συμπληθητικός μας τύπος νάνταμοίβεται καὶ ἡ δικαιοσύνη νὰ λαμποκοπᾷ.

Ἡ μαύρη ἀλήθεια εἶναι πὼς στὴ ζωὴ τὰ πράγματα δὲν εἶναι πάντα ἔτσι καὶ συχνότερα συμβαίνει τὰ ὠραία λόγια, τὰ ἀψηλὰ αἰσθήματα, οἱ ὁμορφιές τὰ πανηγύρια, οἱ χαρές; νὰ τελειοῦν μὲ ἀπιστίες, μὲ θανάτους, μὲ δυστυχήματα.

Ὅ,τι καὶ ἂν ποῦμε, τὸ δράμα τοῦ Νιρβάνα ἔχει τὴν ἀλήθεια τῆς τέχνης, γιὰτὶ στὸ αἰώνιο θέμα ἀπάνω τοῦ ἔρωτα, ἐτραγοῦδησε μελωδικὰ καὶ ζου-

γράρισε μὲ ποίηση ἕνα ρωμαϊκὸ εἰδύλλιο· τὸ εἰδύλλιο δὲν εἶναι ἀληθινὸ, εἶναι φάντασμα, εἶναι ὄνειρο, μὰ τὸπλασε ἡ Τέχνη καὶ τὸ κυβερνᾷ ἡ Μοῖρα.

ΟΥΝΤΙΣ

ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ

Κύριε Γρ. Ξενόπουλε,

Εἶσαι τίμιος ἄνθρωπος· ἀπὸ τουλάχιστο δείχνουνε πολλὲς φορές οἱ κριτικὲς καὶ τὰ διαφορὰ σου.

Εἶσαι λοιπὸν τίμιος ἄνθρωπος· πολλὲς φορές ὁμως προσπαθᾷς νὰ συβιάσῃς τ' ἀσυβίαστα : τὴν τιμιότη μὲ τὴ δημοσιογραφικὴ κουτοπονηριά.

Ἔτσι γράφοντας καὶ γιὰ τὰ «Ρόδα καὶ Μήλα» Δ' τοῦ Ψυχάρη μας ἔλεγες πὼς ὁ ψυχαρισμός εἶναι ἕνα ὠραῖο ὄνειρο πού προσπαθεῖ νὰ πλάσῃ μιὰ μεγάλη Ἑλλάδα ἀπὸ τὴ μιὰ κ. ἀπὸ τὴν ἄλλη μὲς τὸν παρουσιαζές γιὰ σύστημα ὀλιγὸν στὸ ἔθνος.

Τὸ ἴδιο ἀπάνω κάτω ἔπαθες καὶ μὲ τὰ μίνα : γράφοντας στὶς «Ἀθήναις» 29 τοῦ Θεριστῆ μὲς λές γιὰ τὸ μικρὸ μου ἔργο, πὼς, «ποτέ μου δὲν ἔβουσα τελειότερη μουσικὴ ἀπὸ Ἑλληνα συνθέτη» καὶ παρακάτω μὲς λές : «Στοιχηματίζω ὁμως, δεῖ, ἂν ἡ γλωσσικὴ διαστροφή ἔχει συντελεσθῇ πρὸ πολλοῦ ἐντός του, ἀδύνατον νὰ μὴ διεστράφη ἤδη καὶ τὸ τάλαντόν του ἀναλόγως καὶ νὰ μὴ διακρίνεται, ἀπὸ παρατηρητὴν δεξτέρον κάπως, τὰ ἔργα αὐτῆς τῆς διαστροφῆς καὶ εἰς τὰς συνθέσεις του».

Καὶ χωρὶς νὰ σοῦ παρατηρήσω τί περίεργο πού εἶναι ὁ ἀγλωσσικὰ διαστρεμένος «πρῶτος Ρωμῶς συνθέτης» νὰ γράφῃ καθάρια Ἑλληνικὴ μουσικὴ (κατὰ πού λές ἐλόγου σου) ἐκεῖ πού τόσοι καὶ τόσοι ἀκεκαθαρήνιοι «Ἕλληνες συνθέται» σὰς προσφέρουνε μόνο Ἱταλικὲς σαλάτες μὲ κρομμυδάκια, θὰ ζετᾷσω μόνε λίγο ἐκεῖνα τὰ «διστράφη» σου.

Λέγοντας πὼς ἕνας τεχνίτης διαστράφηκε, ἐνοοῦμε βέβαια, πὼς ἀπτός ὁ τεχνίτης βρισκότανε μιὰ φορὰ σὲ καλῆτερο δημιουργικὸ ἢ τεχνικὸ δρόμο καὶ ξέπεσε σὲ χειρότερο· καὶ τὴν ἀποδείχουμε ἀπτὴ τὴ διαστροφή συγκρίνοντας τὰ ἔργα του τῆς περασμένης καὶ τῆς τωρινῆς του ἐποχῆς.

Καὶ ἐδῶ εἶναι πού πέφτεις ὄξω γιὰτὶ βλέπεις ἔργα δικά μου ἐποχῆς μὴ δημοτικῆς ἢ ἀμαλλιαρῆς ἂν ἀγαπᾷς, δὲν ὑπάρχουν· ὑπάρχουν μόνο τρία τραγούδια κ' ἕνα κομμάτι γιὰ πιάνο ἐποχῆς μισοδημοτικῆς, πού τὰ τύπωσα δταν ἤμουν ἀκόμα μαθητῆς

στὸ Ὄδετο τῆς Βιέννας, κ. ἂ. θέλῃς κόπιασε νὰ τὰ συγκρίνης μὲ τὰ ἔργα πού ἔχτελεστήκανε στὴ βραδιά μου, πού εἶναι ὅλα φαντακτὰ ἐμπνεσμένα ἀπὸ τὴν ψυχὴ, τὴ γλώσσα καὶ τὴν φιλολογοία τὴν Ἑθνικὴ, κ' ἔπειτα ἔλα νὰ μοῦ πῆς ἂ βρίσκῃς «ἐλάττωση» ἢ ἀκρίβεια στὸ καλλιτεχνικὸ μου ζετούλιγμα εἴτε στὴν ἐμπνεψη, εἴτε στὴν τέχνη, εἴτε στὴν αἰσθητικὴ ἢ τὴν ἐχτέλεση.

Δὲν εἶμαι ἀξίος ἐγὼ νὰ κρίνω ἂν ὁ δημοτικισμός ἢ ἀμαλλιαρισμός ἂν ἀγαπᾷς «ἐλαττώσει» ἢ ἀφραίνει ἕναν ποιητὴ, ἕνα γλύφτη ἢ ἕναν ζουγράφου. Μπορῶ ὁμως νὰ σὲ βεβιάσω πὼς ἐγὼ ὁ Μανώλης Καλομοῖρης αἰστανόμαι τὸν ἑαυτό μου τόσο ἀφρημένο καλλιτεχνικὰ ἀπὸ τὸ δημοτικισμὸ πού κ. ἂν ὀλοὶ οἱ ἄλλοι πολὺ πῶς μεγάλοι καὶ σπουδαῖοι πατριωτικοί, ἐθνολογικοί, γλωσσολογικοὶ καὶ αἰσθητικοὶ λόγοι ἔλειπαν, πού μὲ κρατοῦν σφιχτοδεμένο μὲ τὴν Ἑθνικὴ μας γλώσσα, καὶ θὰ δισταζᾷ νὰ ἐγκαταλείψω τὸ δημοτικισμὸ ἢ μαλλιαρισμὸ, ἂν ἀγαπᾷς, ἀπὸ φόβο μήπως ἀλλοιωθῶ ὡς καλλιτέχνης».

«Ὅπερ εἶδει δεῖξαι».

Χάρκοβο 10 τοῦ Τρυγητῆ 1908

Μὲ ὑπόληψη

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΛΟΜΟΙΡΗΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐντοκοὶ καταθέσεις

Ἡ Ἑθνικὴ Τράπεζα δέχεται ἐντόκους καταθέσεις εἰς τραπεζικὰ γραμματῖα καὶ εἰς χρυσόν, ἤτοι εἰς φράγκα καὶ λίρας στεργίνας ἀποδοτέας εἰς ὠρισμένην προθεσίαν ἢ διαρκεῖς.

Αἱ εἰς χρυσὸν καταθέσεις καὶ οἱ τόκοι αὐτῶν πληρώνονται εἰς τὸ αὐτὸ νόμισμα, εἰς ὃ ἐγένετο ἡ κατάθεσις εἰς χρυσόν ἢ εἰς ἐπιταγῆς ὄψεως (chèques) ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ κατ' ἐπιλογὴν τοῦ ὁμολογισχοῦ.

Τὸ κεφάλαιον καὶ οἱ τόκοι τῶν ὁμολογιῶν πληρώνονται ἐν τῷ Κεντρικῷ Καταστήματι καὶ τῇ αἰτήσεσι τοῦ καταθέτου ἐν τοῖς Ἱποκαταστήμασι τῆς Τραπεζῆς.

Τόκοι τῶν καταθέσεων.

1	1/2	τοῖς 100 κατ' ἔτος διὰ καταθέσεις 6 μην.	
2	»	»	1 ἔτ.
2	1/2	»	2 ἔτ.
3	»	»	4 ἔτ.
4	»	»	5 ἔτ.

Αἱ ὁμολογίαι τῶν ἐντόκων καταθέσεων ἐκδίδονται κατ' ἐκλογὴν τοῦ καταθέτου ὀνομαστικῶς ἢ ἀνόνομος.

ροῦ κτλ. ἕνα καλλιτεχνικὸ ἔργο, χωρὶς ἀπ' τὴν ἰδέα στὴν ὁποία συγκεντρώνεται». Κι ὅταν μιλοῦμε γιὰ δραματικὴ συγκίνηση, νομίζω πὼς αὐτὴ μονάχα μὲ τὴν κεντρικὴ ἰδέα τοῦ ἔργου μπορεῖ νὰ προκληθῇ δηλ. μὲ τὴ σύνθεσι τῶν περιστατικῶν καὶ μὲ τὴ ἀναγκαία καὶ λογικὴ φορὰ τους στὴν καταστροφή. Αὐτὸ τὸ παραδέχεται κ. ὁ ἴδιος ποιητῆς τοῦ Μάρθα καὶ λέει πὼς ἂν ἡ λύσι τοῦ ἔργου του εἴταν διαφορετικὴ, θὰ γκρεμιζόνταν πρόρριζα ἡ κεντρικὴ του αἰσθητικὴ ἰδέα. Ὡς τόσο φαντάζεται τοὺς θεατῆς του νὰ καταδικάζουν τὴν ἰδέα αὐτὴ κ. ἀπ' τ' ἄλλο μέρος νὰ συγκινοῦνται ἀπ' τὰ πραγματικὰ στοιχεῖα πού πηγάζει. Ἐλεύτερος νὰ τὸ φρονῇ, μὰ ἐμένα δὲ μὲ πείθει, ὅσο δὲ μοῦ ἀποδείχνει πὼς εἶναι δυνατὸ νὰ χωριστῇ ἡ ἰδέα ἀπ' τὰ πράγματα πού ἐκφράζει. Ἄν μὲλεγε πὼς ἄρσαν στοὺς θεατῆς οἱ ἑμιλίες τοῦ σαλονιοῦ τοῦ Βάρδα, ἡ σκηνὴ τῆς ἀπαγωγῆς, τὰ στήια τοῦ στρατιώτη καὶ τοῦ ποιητῆ Ζόλα, ὑπομονὴ ἂν μὲλεγε πὼς τοὺς ἐνθουσίασε ἡ τεχνικὴ σύνθεσι τοῦ ἔργου, νὰ βγάλω τὸ καπίλο μου. Μὰ τοῦτα δὲν τὸ πιστεύω νὰ τὰ κχτατάξῃ κ. ὁ ἴδιος στὰ στοιχεῖα πού συζητοῦμε ἂν ἐνεργοῦν ἢ ὄχι αἰσθητικὰ ξεχωριστὰ ἀπὸ τὴν ἰδέα. Καὶ τέλος ἂν μὲ τὸν ἰσχυρισμὸ πὼς αὐτὸν ἕνα καλλιτεχνικὸ ἔργο μὲ δια-

φορετικὰ στοιχεῖα ἐνεργεῖ στὸν πολὺ κόσμον καὶ στὸ ἐκλεκτὸ κοινὸ πού ὑψώνεται στὴν ἰδέα του· νομίζω ὅτι ἀποδείχνει μὲ ποιά στοιχεῖα ὁμορφιάς ἐνεργεῖσε αὐναίσθηματικὰ ὁ ἄρχιτ. Μάρθα, ἐγὼ εἶμ' ἐκεῖνος πού θὰ εἶχα τὴ λιγότερη διάθεσι νὰ τοῦ τἀμφισθητήσω.

**

Εἶδαμε λοιπὸν πὼς ὁ ποιητῆς τοῦ Φάουστ ξεκίνησε ἀπ' τὰ πράγματα σύμφωνα μὲ τὸν τρόπο τῆς ποιητικῆς δημιουργίας, πού ἐγὼ δὲν τὸν εἶχα στὸ νοῦ μου, κατὰ τὸν ποιητὴ τοῦ Μάρθα, μιλώντας γιὰ τὸ δράμα του κ' ἐν γένει γιὰ τὴν τέχνη. Θέξτε ἴσως νὰ ζετᾷσαμε μὲ τὸ ἴδιο μέτρο καὶ τὸν τελευταῖο, γιὰ νὰ δοῦμε κατὰ πόσο ἡ ἰδέα τοῦ ἔργου του, ὅπως τὴ διατυπώνει : τὸνεῖρο ἀνώτερο ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, τὸ ψέμμα ὁμορφότερο ἀπ' τὴν ἀλήθεια κλπ.— πῆγασε καὶ βγῆκε τόντις ἀπ' τὰ πράγματα, ἂν δηλ. τὸ ἔργο του εἶναι ἀντικειμενικὴ παράστασι τῶν τελευταίων ἢ μονάχα ὑποκειμενικὴ. Μὰ ἔτσι θὰ γυρίζαμε δλόβολα μέσα στὸ Μάρθα καὶ σκοπός μου ἐδῶ εἶναι νὰ δώσω μόνο κάποιες ἐξηγήσεις στὸν ποιητὴ του, ὅσο τὸ δυνατόν ὄξω ἀπὸ τὸ δράμα του.

Ὅ,τι βλέπω παρακάτω στὴ στερνὴ ἀνταπάντησή σου, εἶναι πὼς θέλει νὰ συγχίξῃ τὴν αἰσθητικὴ συγκίνηση μὲ τὴν ἀπλὴ συγκίνηση πού δίνει καθε τυχαιοῦ ἐριστατικό. Καὶ στὴ ζωὴ ἀκόμα κάθε φαινόμενο ἔχει βέβαια τὴν ἀτομικὴ αἰσθητικὴ παράστασή του, ὄχι ὁμως «χώρια ἀπὸ τὰ αἰτία πού τὸ γεννοῦν». Χώρια ἀπ' αὐτὰ μὴν εἶναι ἀπλὸ ἀνεκδοτό. Σκοτώθηκε ἕνα παλλικάρη ἀπὸ ἀγάπη στὴ γειτονιά τοῦ ποιητῆ τοῦ Μάρθα. «Ὅλοι ἐκλαψαν τὴ μοῖρα του. Σὰ σκούπισαν τὰ δάκρυά τους, σκεφτήκανε πὼς οἱ αἰτίες τοῦ θανάτου του δὲν εἴταν καὶ τόσο λογικῆς. Ἐ τότε τὸ περιστατικὸ δὲν ἔχει σημασία αἰσθητικὴ γιὰ μὴν. Ἡ μοῖρα αὐτὴ, πού τὸπλαψαν μὲ τὴν ὑπόθεσι τῆς λογικῆς ἀνάγκῃ τοῦ θανάτου του, ἀλλοτρεῖ σὲ ἀπλὴ συγκίνηση πού προκαλεῖ κάθε ὑπαρξὴ πού χάνεται. Τὸ μοῖρα γιὰ νὰ συγκινήσῃ αἰσθητικὰ ὀφείλει νὰ δεχτῇ ὡς τέτιο, ὁ βραβωνάς τῆς μοῖρας», γιὰ νὰ πλακώσῃ τὰ στήθια ἐκεῖνου πού γυρεύει αἰσθητικὴ συγκίνηση, πρέπει νάχῃ τὸ λογικὸ καὶ ἀναγκαῖο του σύνδεσμο μὲ τίς αἰτίες τοῦ περιστατικοῦ πῶχομε μπρὸς μας, πρέπει νὰ φανερώναται καὶ νὰ νοῆται ἡ μοῖρα αὐτὴ ἐνεργεῖα τῶν φυσικῶν ἢ κοινωνικῶν δυνάμεων πού ὀδήγησαν ἀναπόφευχτα στὴν καταστροφή. Ἀλλιώτικα καθὲ διήγημα πού

“Ο ΝΟΥΜΑΣ”

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΕΡΙΑΚΗ
ΣΥΝΤΡΟΜΗ ΧΡΟΝΙΑΤΙΚΗ

Για την Αθήνα Δρ. 8.— Για τις Επαρχίες Δρ. 7
Για το Έξωτερικό Φρ. Χρ. 10.

Για τις επαρχίες δεχόμεστε και τρίμηνες (2 Δρ. την τρι-
μήνη) συνδρομές.

Κανένας δε γράφεται συνδρομητής ή δε στείλει μπροστά
τη συνδρομή του.

10 λεπτά το φύλλο λεπτά 10

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ. Στα κώδικα (Σύνταγμα, Όμολογία, Εθν. Τράπεζα, Υπ. Οικονομικών, Σταθμός Τροχιδρόμου (Ακαδημία), Βουλή, Σταθμός Υπουργείου Σιδηρόδρομου (Όμολογία), στα βιβλιοπωλεία «Εστίας» Γ. Κολάρου και Σακέτου (άντικρυ στη Βουλή).

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

“Ο πόντος—Γιατί δεν έχουμε στρατό—Γυμνάσια για τη γλώσσα—Ο τεμπέλης κι ο άρτίκκος—Υπάλληλοι του Τράμ.”

ΑΠΟ το «Σκρίπτ» της Πέμπτης παίρν νμε τον άκρίονθο παράγραφο :

«Χαριτωμένον επεισόδιον συνέβη εις τας άουήσεις μεταξυ ενός λοχιού και του πρίγκηπος Χριστοφόρου, ύληρητοίντος με τον βαθμόν του άνθυπολοχαγού εις το 1ον σύνταγμα. Το επεισόδιον διεδόθη άμείως μεταξυ των άνδρων και των δύο συνταγμάτων, έχρησάμενος δε ως γαμπρόν μάθημα δι’ ύλους εν γένει τους βαθμοφόρους της ύπερκαθαρευούσης.

“Ο περι ού’ ο λόγος λοχίας έδιδασκεν όνοματολογίαν του νέου ύπλου εις τους άνδρας του λόχου του. Αίφνης τον έπλησασεν ο πρίγκηψ άνθυπολοχαγός και παρηκολούθησεν την διδασκαλίαν του καθ’ ήν στιγμήν ειχεν ενώπιόν του κάποιον χωρικόν, του όποιου το ύφος δεν προείδεν ότι έννοσι τελείως τα λεγόμενα υπό του λοχιού· έφαινετο δε ότι ο χωρικός δεν άντελαμβάνετο και την λέξιν εκασοστή την επιμόνωσ επαναλαμβάνομένην υπό του λοχιού.

Τότε ο πρίγκηψ Χριστόφορος στρέφεται προς αυτόν και του λέγει :

— Νά μεταχειρίζεσαι την λέξιν πόντους και εν γένει όσα το δυνατόν άπλουσιότερας λέξεις διά να τας έννοσιν οι άνδρες».

*

ΟΙ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ μας θα θυμούνται το έξοχο άρθρο του Ρήγα Γκόλφη «Γιατί δεν έχουμε στρατό» που δημοσιεύτηκε πρό δυό περίπου χρόνια στο «Νουμά». Στο άρθρο του αυτό ο Γκόλφης αποδείχνει τετραγωνικώτατα πως δεν

τελειώνει μ’ ένα θάνατο ή κάθε διάφορο αυτοκτονίας θάταν καλλιτεχνικά έργα. Η λογική αυτή ανάγκη δε λέω πως δε βρίσκεται στη ζωή σε κάθε βήμα και πως δεν μπορεί να τη συλλάβη πάσα ένας που αισθάνεται βαθύτερα τη σημασία της, μα από τ’ άλλο μέρος, κατά μίνα, κάθε καλλιτεχνικό έργο, που δε βγαίνει αναπόδραστα αυτή ή ανάγκη, δε μπορεί να συγκινήσει αισθητικά. Γι’ αυτό ούτ’ έμέ, ούτε πολυ περισσότερο του ποιητή του Μάρθα, μας συγκινούν έργα πόχουν σκοπό να δώσουν μιάν τύπωσ μονάχα με τα δραματικά τους περιστατικά, ά νέγνιαστα για το λογικό κι άναγκαίο σύνδεσμο με τις αιτίες που τα γεννούν, Μου φτάνει να θυμίσω έναν από τους πρωτομάστορες σε τέτιου είδους έργα, τον πολυ Σαρδού. Α. χ. όταν ή Θεοδώρα του τρυπάει με την καρφίτσα την καρδιά του έραστή της—πως διάλοο τον λέν δεν τον θυμούμαι—τινος θεατή δεν κινεί το ενδιαφέρον με το πράγματι δραματικό του περιστατικού; Μπορεί όμως ο ποιητής του Μάρθα να υποστηρίξη πως αυτό είναι και μιάν αισθητική συγκίνηση συνάμα; Μπορεί να ισχυριστή ότι ή φρίκη της στιγμής αυτής και τόσων άλλων δραματικών πυροτεχνημάτων είναι μιάν έκφραση σε όμορριά της βαθύτερης ούσίας και σημασίας της

έχουμε ούτε και θάχουμε ποτέ στρατό, γιατί δεν έχουμε γλώσσα, γιατί είναι αδύνατο οι στρατιώτες, και τελειόφοιτοι ακόμα της Φιλολογίας αν είναι, να νιώσουν τις κομικές και μπαλασαωμένες λέξεις που τους μαθαίνουν στο Ιστρατόνα. Το άρθρο αυτό τότε ο κ. Πάλλης πλήρωσε και τυπώθηκε σε ξεχωριστό φυλλάδιο και μοιράστηκε σε όλα τα στρατιωτικά σώματα και σε όλα τα στρατιωτικά γραφεία..... και δεν έφερε κανένα αποτέλεσμα, όπως δε φέρνει κανένα αποτέλεσμα κάθε άληθινό και κάθε σωστό σ’ αυτό τον τόπο.

Και να που σήμερα ο Χριστόφορος άναγκάστηκε να συστήσει κείνο που σύστησε ο «Νουμάς», για ναποχητήσου-
μα στρατό.

Νά δούμε θα πιάσει τώρα τόπο ή παρατήρηση ενός πρίγκηπα ;

*

ΕΜΕΙΣ θα στείλουμε μερικά αντίτυπα που μας περισέψανε στο γραφείο μας στο Χριστόφορο, γιατί πάντα έχουμε έλπίδα πως ύστερ’ από μερικά χρόνια, όταν άρχινήσουμ νάνοιγούνται κάπως τα ματια μας, θα χρειαστεί να ξαναγίνουμε μεγάλα γυμνάσια, όχι πια για ψευτομάχη, αλλά για να βγάλουμε από το κεφάλι των έφείδρων τις άχρηστες λέξεις και νάν τους μάθουμε να λένε τα είδη του όπλου κι όλα τα στρατιωτικά πράματα με λέξεις ζωντανές που νάν τις νιώθουν και νάν τις θυμούνται σ’ όλη τους τη ζωή.

*

ΑΝ έχετε κέρι γελάστε ! Το «Εποπτικόν Συμβούλιον της μέσης Εκπαιδεύσεως»..... και δε συμαζεύεται, γνωμοδότησε πως πρέπει να μετατεθεί ένας καθηγητής από τον Πειραιά στην Καρδίτσα, γιατί άποδείχτηκε, λέει, ανωθρός περι την ύπηρεσίαν και να μετατεθεί ένας άλλος καθηγητής στο Καρπενήσι γιατί είναι άνεπαρκής».

Δηλ. ο ένας είναι τεμπέλης κι ο άλλος άρτίκκος. Και το περίφημο συμβούλιο, αντί να προτείνει την πάψη τους, προτείνει τη μετάθεσή τους.

Πολυ καλά φέρθηκε ο κ. Στάης που πέταξε με τόσο άσταία και άσυνείδητη γνωμοδότηση στα σκουπίδια.

*

ΠΡΟΧΤΕΣ τη νύχτα ένας όδηγός του Τράμ έσπασε το κεφάλι του καθηγητή κ. Κρασά μ’ ένα σίδερο, γιατί ο κ. καθηγητής τόλμησε νάν του κάνει κάπια παρατήρηση μέσα στο Τράμ.

“Αν είναι άγρια αυτά τα καμώματα κι αν εξευτελίζουνε μιάν πρωτεύουσα, δεν ξέρουμε. Μονάχα προτείνουμε, με τον προεπούμενο σεβασμό πάντα, στην περίφημη εταιρία των Τράμ, μιάν και πιάσαν τους Σκρουμπαίους τα τούρκικα άποσπάσματα, νάν τους ζητήσιν, μέσω της πρεσβείας μας, από την Τουρκία και νάν τους διορίσει υπαλλήλους της στα Τράμ.

Πάντα οι ληστές πιδ εύγενικοί και πιδ άρρώποι θάταν από μερικούς υπαλλήλους της.

ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

“Από την επιδιδόρηση των νέων έλληνηκών γραμμάτων που βάζει στο τελευταίο φυλλάδιο του «Mercure de France» ο άκούραστος φίλος των Έλλήνων κ. Philéas Lebesgue, παίρνουμε τα παρακάτω :

«Οι «Αλυσίδες», το νέο έργο του κ. Ταγκόπουλου, τόλμηρ ά πρόρρηση για πόλεμο και για διδαχή. Ο συγγραφέας του, μέσα σ’ αυτό, κατάστηθα τη χτυπή την πρόληψη και διαλαλεί την ανάγκη της άλήθειας για το καθε τι, και την άρετή της άλήθειας, τη δύναμή της άπάνου στην κοινωνία, την λυτρωτική. Η άλήθεια πρέπει, όπως όπως, να βασιλέψη. Σ’ ένα ξεχωριστό ζήτημα μιάν συνείδησης, που γγίζει μαζί και το άτομο και το έθνος, στηρίζετ’ εδώ ή δραματική σύγκρουση—γιατί στην Ελλάδα ή πρόληψη παρουσιάζεται πιδ πολυ με το γλωσσικό τύπο· αλλά, καθώς πολυ καλά τάπόδειξε ο Πέτρος Βασιλικός, το γλωσσικό ζήτημα κλει μέσα του ένα ζήτημα κοινωνικό, και ή κίνηση για τη δημοτική γλώσσα φανερώνει ένα λαϊκό σήκωμα, σύμφωνα με τις ανάγκες της νεώτερης ζωής. Η έθνική ψυχή πρέπει να γίνη ίκανή να τη σφιχταγκάλιαση την άλήθεια, για τη σωτηρία της· την άξίζει την άλήθεια, κι αυτό έρχεται ο Στρωτός να μας δείξη, εκεί που ρίχνει στην ψυχή της Αστρούλας το σπόρο μιάν τόσο καρπερης μεταμόρφωσης. “Τέτοιες φιλοσοφίες δεν περνάνε σ’ έμεις εδώ !» είπανε οι άντίπαλοι του ιδεολογικού θεάτρου, σάν ένοχλημένοι από την άπουσία μιάν συγκίνησης σωστά σωστά αισθηματικής. Μπορεί να είναι τουτό το κύριο ψεγάδι του έργου. Μολαταύτα άνάγκη να άναγνωρίσουμε πως το δράμα ενδιαφέρει έξω από τις συνηθισμένες έρωτικές σκηνές, και ότι πλέκεται γύρω στα άψηλότατα, αφού πρόκειται για τα μελλόμενα ενός λαού. Δίκιο λοιπόν είναι να πιστέψουμε μαζί με τον συγγραφέα πως ένα τέτιο είδος δραματογραφικής έργασίας, τελειοποιημένο καθώς ταιριάζει και καθώς το είχε προαιστανθή ο μεγαλοφυής ποιητής των «Κούρδων», είναι πολυ πιδ κοντά, με τον αυτόματο ψφενισμό του, στην ιδέα των κίσχυλιων δράματων, δηλονότι στην ιδέα της ζωής, πολυ πιδ κοντά από τα άνοστα σκηνικά ξαναχτίσματα, που γίνονται συχνά πυκνά εις βάρος της Έλληνικής Ιστορίας.

“Επειτα άδραξε και με τουτό ο Μαλλιάρσμος

ζωής, πόχει σκοπό της να μας δίνη ή τέχνη; Κάποιο παρόμοιο σκοπό δεν το πιστεύω να της άρνήται ο ποιητής του Μάρθα κι ως τόσο ένω συζητούμε για σχετικά μ’ αυτή ζητήματα, αυτός φέρνει στη μέση τη συγκίνηση που δίνουν τα φαινόμενα «χώρια άπ’ τις αιτίες που τα γεννούν» !

Τι διαφορετικά διδάσκουν κάποια κάποια άρι στουργήματα, από κείνα που ροβάζει ο φίλος μου πως κινυνεύουν να παραδοθούν στη φωτιά άπ’ τα συμπεράσματα της κριτικής μου. Στο θάνατο της Δεσδεμόνας λ. χ., στο γκρέμισμα της Σκλιζέτης άπ’ τον πύργο, ή στη θλιβερή ιστορία της Μαργαρίτας τί μας συγκινούν; Οι καταστροφές μονάχα ως δραματικές στιγμές, ή ως συνείπειες λογικές και άναγκαίες των άφορμών, της σύνθεσης και της φορέας των περιστατικών που έφεραν σ’ αυτές; Τα δάκρυά μας προκαλούνται από το θέαμα της καταστροφής μονάχα, ή είναι κορόφωμα και έξοπασμα μιάν συγκίνησης που προπαρκασκευάζεται άπ’ το φυσικό κι άναγκαίο δέσιμο της όλης σύνθεσης των περιστατικών με την καταστροφή, από τον άναπόφευχτο δρόμο των πραγμάτων προς αυτή (*) από τη φυσική

*) Έδώ ήθελα να παρατηρήσω πως ο ποιητής του Μάρθα θολώνει ξανά τα πράματα. Οι θεατές του έργου

γίνεση και φορά των συναισθημάτων των προσώπων, που δικαιολογούνται τέλεια άπ’ τη σύνθεση των πρώτων γύρω τους. Στο τελευταίο τουτό ως ζητήσουμε επίσης και το λόγο που έργα με διαφορετικό αισθημα ζωής μας δίνουν συγκίνηση ίδιου ή άνάλογου βαθμού, δίχως να σκοντάθουν στο τυχόν αντίθετο δικό μας. Έτσι λ. χ. στον ‘Οθέλλο δε ρωτούμε : Είν’ ο φυσικός δρόμος που θάπερνε το πάθος ενός πολιτισμένου ανθρώπου του είκοστου αιώνα; “Η στο Φάουστ· Θάταν αυτή ή θέση της σημερινής χεραφετημένης γυναίκας στις προοδεμένες κοινωνίες; “Όταν τα πράγματα, ή ύπόσταση του κοινωνικού του, λέει, χειροκρότησαν την καταστροφή χωρίς να καταλάβουν (!) Πως δηλαδή; Τους συγκίνησε αυτή ά δραματική στιγμή μονάχα ή ήταν τόσο πολυ συναρπασμένα από τη συγκίνησή τους από τ’ άλλα στοιχεία του δράματος που άναρέσει, ώστε δεν πρόσεξαν καλά την καταστροφή του; Μά άφου ο ίδιος όμολογεί πως αν ή λύση ήταν διαφορετική, ή κεντρική ιδέα του έργου του θα γκρεμίζονταν προορίζα, τότε άπ’ τη διαμαρτύρηση των θεατών του δυό πράγματα μπορεί κανείς να συμπεράνη : “Η ότι οι θεατές δεν ήταν άξιοι να παρακολουθήσουν—ά περιστατικά στην άναγκαία έκδοσή τους, δηλ. ανά συλλάβουν την ολοκληρωτική σημασία του φαινομένου, ή ότι το ανθρώπινο αισθημα τους, όταν συνήθαν, άπόκρουσε τη λογική των περιστατικών, όπως τους την άπραστησε ο ποιητής.